

WYMAGANIA EDUKACYJNE NA POSZCZEGÓLNE OCENY
KLASA III E i III F POZIOM ROZSZERZONY

Podręcznik: „Geografia na czasie”

Barbara Lenartowicz, Ewa Wilczyńska, Marcin Wójcik „Geografia Polski”

WYDAWNICTWO SZKOLNE PWN

DZIAŁ: WYKRESY, TABELE i TEKSTY ŹRÓDŁOWE

Uczeń: konstruować wykres liniowy, słupkowy, kołowy i kwadratowy. Potrafi analizować wykresy, tabele i teksty źródłowe.

DZIAŁ: SPOŁECZEŃSTWO POLSKIE

Uczeń: zna podział administracyjny Polski. Omawia zmiany przyrostu naturalnego w Polsce po II wojnie światowej. Zna strukturę płci i wieku ludności Polski. Charakteryzuje gęstość zaludnienia Polski i zna przyczyny zróżnicowania gęstości zaludnienia. Potrafi określić zatrudnienie w poszczególnych działach gospodarki Polski. Potrafi wymienić przyczyny bezrobocia w Polsce. Zna typy wsi występujących w Polsce. Zna cechy sieci osadniczej Polski.

DZIAŁ: GOSPODARKA POLSKI I GEOGRAFIA FIZYCZNA POLSKI

Uczeń: Potrafi przedstawić na mapie obszary występowania głównych surowców energetycznych w Polsce. Potrafi określić surowce wykorzystywane w polskiej energetyce. Zna czynniki przyrodnicze i pozapryrodnicze warunkujące rozwój rolnictwa w Polsce. Potrafi wymienić korzystne i niekorzystne cechy polskiego rolnictwa na tle innych krajów UE. Zna główne okręgi przemysłowe Polski. Zna regiony turystyczne Polski. Omawia problemy polskiego transportu. Zna mapę fizyczną Polski.. Charakteryzuje klimat Polski. Charakteryzuje sieć hydrograficzną Polski.

DZIAŁ: MAPA JAKO OBRAZ PRZESTRZENI GEOGRAFICZNEJ

Uczeń: Zna terminy: skala mapy, izolinia. Zna podstawowe rodzaje izolinii: izotermę, izohietę, poziomice, izobare. Potrafi zapisać skalę mapy w postaci mianowanej. Potrafi odczytać cięcie poziomicowe. Potrafi obliczyć rzeczywistą odległość w terenie na podstawie skali mapy. Potrafi odczytać wysokość bezwzględną punktu na mapie i obliczyć wysokość względną. Potrafi obliczać rzeczywistą powierzchnię na podstawie skali. Potrafi narysować profil terenu . Potrafi odczytać współrzędne geograficzne z dokładnością do jednego stopnia. Zna kartograficzne metody prezentacji zjawisk na mapie i potrafi odróżnić metody jakościowe od ilościowych. Wie na czym polega generalizacja mapy

DZIAŁ: ZIEMIA WE WSZECHŚWIECIE

Uczeń: Zna podstawowe elementy Układu Słonecznego. Potrafi podać różnicę między poszczególnymi ciałami Układu Słonecznego
Zna cechy ruchu obiegowego Ziemi: czas jego trwania, kształt orbity i kąt nachylenia osi ziemskiej.
Potrafi wskazać dni w roku kiedy górowanie Słońca w zenicie przypada na równik, Zwrotnik Raka i Koziorożca.
Potrafi obliczyć różnicę czasu słonecznego na podstawie znajomości długości geograficznej i odwrotnie.
Potrafi obliczyć wysokość górowania Słońca w dzień równonocy wiosennej i jesiennej oraz przesilenia letniego i zimowego. Potrafi obliczyć szerokość geograficzną dowolnego miejsca znając wysokość górowania Słońca w danym dniu. Rozróżnia pojęcia: czas strefowy, uniwersalny, słoneczny, urzędowy.
Zna strefy czasowe w Europie. Potrafi wymienić strefy oświetlenia Ziemi, wskazać ich zasięg i scharakteryzować je pod względem termicznym.
Zna podstawowe cechy ruchu obrotowego Ziemi. Potrafi wymienić następstwa ruchu obrotowego Ziemi.

DZIAŁ: ATMOSFERA

Uczeń: Zna i rozumie terminy: atmosfera, klimat, pogoda, wyż i niż baryczny, wiatr, kondensacja pary wodnej, front atmosferyczny, izobary, izotermy, okres wegetacji. Potrafi obliczyć średnią temperaturę roczną i roczną amplitudę temperatury. Potrafi na mapie synoptycznej rozpoznać niż i wyż baryczny.
Potrafi narysować kierunki krążenia mas na półkuli północnej. Zna ekstremalne zjawiska pogodowe.
Charakteryzuje czynniki klimatotwórcze. Wyjaśnia powstawanie wiatru halnego, bryzy morskiej i monsunu. Wyjaśnia powstawanie wiatru halnego.
Charakteryzuje klimat Polski. Potrafi omówić i przedstawić na rysunku cyrkulację powietrza w atmosferze w strefie międzyzwrotnikowej,

DZIAŁ: HYDROSFERA

Uczeń: Zna i rozumie terminy: hydrosfera, obieg wody w przyrodzie, rzeka główna prąd morski, lodowiec, granica wiecznego śniegu, woda mineralne, strefa aeracji . Potrafi wymienić elementy hydrosfery. Omawia obieg wody w przyrodzie. Zna przyczyny powstawania poszczególnych rodzajów ruchów wody morskiej. Omawia wpływ prądów morskich na klimat. Potrafi wymienić genetyczne typy jezior. Potrafi wyjaśnić funkcje jezior antropogenicznych.
Potrafi opisać budowę lodowca górskiego. Zna różnice między lodowcem górskim i lądolodem.
Potrafi wyjaśnić wpływ wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka. Potrafi opisać budowę lodowca górskiego. Potrafi wymienić rodzaje lodowców

PROCESY EGZOGENICZNE

Uczeń: Zna termin wietrzenie i rozróżnia jej trzy typy. Zna główne czynniki prowadzące do wietrzenia fizycznego. Potrafi wyjaśnić na czym polega proces krasowienia. Zna formy krasowe i wie gdzie w Polsce występują takie formy. Wie jakie procesy składają się na denudację i do czego doprowadzają. Wie na czym polega erozja wgłębna i boczna. Potrafi wyróżnić dolny, środkowy i górny bieg rzeki oraz wskazać jaki rodzaj pracy w nich dominuje. Potrafi wyjaśnić za pomocą rysunków proces meandrowania. Zna rodzaje ujść rzecznych i czynniki, które decydują o ich powstaniu.

Wie na czym polega niszcząca działalność lodowców i zna podstawowe formy, które powstają w jej wyniku: dolina U-kształtna, cyrk lodowcowy, muton. Potrafi wskazać obszary zlodowacone współcześnie przez lodowce górskie i lądolody. Zna podstawowe rodzaje moren: czołową, denną i boczną.

Potrafi wymienić formy wodnolodowcowe; sandry, pradolina i wyjaśnić w jaki sposób powstają.

Zna podstawowe typy wybrzeży (fiordowe, dalmatyńskie, riasowe i szkierowe) i potrafi wskazać przykłady na świecie oraz wyjaśnić w jaki sposób powstają. Potrafi wyjaśnić procesy zachodzące na wybrzeżu klifowym i mierzejowym. Wie na czym polega niszcząca i budująca działalność wiatru. Zna terminy: deflacja i korazja oraz formy związane z tymi procesami. Potrafi wskazać różnice między wydumą paraboliczną a barchanem.

DZIAŁ: MINERAŁY I SKAŁY

Uczeń: Zna terminy: minerał, skała, złoża surowców mineralnych. Zna podział skał na magmowe, osadowe, metamorficzne. Potrafi wyjaśnić genezę trzech grup skał oraz podać przykłady. Zna różnicę między minerałem i mineraloidem. Zna najważniejsze właściwości minerałów. Potrafi dokonać podziału skał magmowych i osadowych oraz wyjaśnić ich genezę. Potrafi podzielić surowce mineralne według znaczenia gospodarczego.

DZIAŁ: PEDOSFERA I BIOSFERA

Uczeń: Zna i rozumie terminy: gleba, sukulent, kserofity. Potrafi wymienić główne czynniki glebotwórcze. Potrafi wymienić strefy klimatyczne świata i zna ich charakterystykę. Zna odmiany klimatu w poszczególnych strefach. Zna gleby strefowe i astrefowe oraz ich podstawowe cechy. Zna formacje roślinne występujące w poszczególnych odmianach klimatu oraz ich ogólną charakterystykę. Potrafi scharakteryzować strefę klimatyczno-glebowo-roślinną charakterystyczną dla strefy umiarkowanej.

DZIAŁ: PROCESY DEMOGRAFICZNE NA ŚWIECIE

Uczeń: Zna i rozumie pojęcia: eksplozja demograficzna, przyrost naturalny, saldo migracji, przyrost rzeczywisty, emigracja, imigracja, deportacja, repatriacja, współczynnik dzietności i feminizacji, ekumena, anekumena, subekumena, wyż demograficzny, niż demograficzny, gęstość zaludnienia, slumsy, piramida wieku, wiek produkcyjny, wiek przedprodukcyjny i poprodukcyjny. Potrafi obliczyć przyrost naturalny, saldo migracji i przyrost rzeczywisty. Potrafi omówić fazy rozwoju demograficznego wskazując na przyczyny zmian poziomu urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego w poszczególnych fazach. Zna skutki migracji. Potrafi wymienić czynniki wpływające na liczbę urodzin i zgonów.

Potrafi wymienić przyczyny bezrobocia w Polsce i na świecie. Potrafi omówić bariery rozwoju osadnictwa. Potrafi omówić cechy demograficzne krajów starych i młodych. Potrafi omówić przyczyny i skutki starzenia się społeczeństwa. Potrafi określić zatrudnienie w poszczególnych działach gospodarki określonych grup państw i Polski. Potrafi omówić strukturę płci i wieku ludności w Polsce. Zna podział administracyjny Polski. Potrafi omówić zmiany przyrostu naturalnego w Polsce po II wojnie światowej.

DZIAŁ: WSPÓŁCZESNE PRZEMIANY OSADNICTWA

Uczeń: Zna i rozumie pojęcia: miasto, zespół miast, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna, megalopolis, urbanizacja, współczynnik urbanizacji. Potrafi wskazać przykłady zespołów miejskich. Potrafi omówić zmiany w sieci miejskiej w poszczególnych fazach urbanizacji.

DZIAŁ: PRODUKCJA ENERGII I KIERUNKI ROZWOJU PRZEMYSŁU

Uczeń: Zna i rozumie terminy: bilans energetyczny, surowce odnawialne i nieodnawialne, alternatywne źródła energii, technopolie, restrukturyzacja przemysłu. Potrafi omówić zmiany w bilansie energetycznym na świecie i określić jego przyczyny. Potrafi określić surowce wykorzystywane w polskiej energetyce. Potrafi wymienić źródła alternatywne. Zna rodzaje energetyki oraz ich wady i zalety. Potrafi przedstawić na mapie obszary występowania głównych surowców energetycznych w Polsce i na świecie. Potrafi wyjaśnić na czym polega proces restrukturyzacji przemysłu. Potrafi ocenić skutki prywatyzacji.

DZIAŁ: ZMIANY W ŚRODOWISKU WYWOŁANE DZIAŁALNOŚCIĄ CZŁOWIEKA

Uczeń : zna parki narodowe w Polsce, zna przyczyny i skutki następujących zjawisk: efekt cieplarniany, kwaśne opady, dziura ozonowa. Zna przyczyny i skutki wycinania lasów.

DZIAŁ: ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU ROZWOJU GOSPODARCZEGO PAŃSTW ŚWIATA. PRZEMIANY POLITYCZNE WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

Uczeń:
Zna podstawowe mierniki określenia poziomu rozwoju gospodarczego. Zna podstawowe cechy krajów KSR i KWR należących do grupy słabo, średnio i wysoko rozwiniętych gospodarczo. Potrafi wymienić przyczyny złej sytuacji gospodarczej KSR. Potrafi wskazać nowe kraje powstałe po 1989 roku w Europie oraz wskazać przyczyny tych zmian. Zna najważniejsze wydarzenia polityczne w Europie po roku 1989. Zna kraje członkowskie UE. Zna historię powstania UE. Omawia najważniejsze konflikty współczesnego świata Zna podstawowe cele działania i organy ONZ. Zna cele działania takich organizacji jak: WHO, FAO, MFW, UNICEF, UNESCO, OPEC, NATO, WNP. Wie do jakich organizacji międzynarodowych należy Polska.

DZIAŁ: ŚWIATOWE PROBLEMY ŻYWNOŚCIOWE

Uczeń:Zna różnicę pomiędzy rolnictwem samozaopatrzeniowym a towarowym. Zna uwarunkowania przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa na świecie. Zna podstawowe formy użytkowania Potrafi wymienić rośliny uprawne i wskazać główne rejony ich upraw na świecie. Zna religijne ograniczenia chowu zwierząt na świecie. Zna cechy rolnictwa intensywnego i ekstensywnego. Zna obszary występowania głodu na świecie. Potrafi wymienić sposoby zwiększania produkcji żywności. Zna czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunkujące rozwój rolnictwa w Polsce. Zna różnicę między głodem jawnym i utajonym oraz jego skutki dla organizmu człowieka. Potrafi wskazać kraje , w których występuje zjawisko głodu i wyżywienia obfitego. Zna przyczyny głodu w Afryce. Wie na czym polega „zielona rewolucja”
Potrafi wymienić korzystne i niekorzystne cechy polskiego rolnictwa na tle innych krajów UE

DZIAŁ: USŁUGI I KOMUNIKACJA

Potrafi przedstawić wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu. Zna rodzaje turystyki.
Potrafi ocenić wpływ poszczególnych środków transportu na środowisko.
Potrafi wyjaśnić zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej w Polsce.
Potrafi ocenić położenie komunikacyjne Polski w Europie.
Zna i rozumie pojęcia: infrastruktura turystyczna,

Dodatkowo uczeń zna mapę polityczną i fizyczną Europy oraz mapę polityczną i fizyczną świata